

TOSHKENT IRRIGATSIYA VA QISHLOQ
XO'JALIGINI MEXANIZATSİYALASH
MUHANDİSLARI INSTITUTI

FAN

**Yer tuzishni loyihalashning
avtomatlashgan tizimlari**

MAVZU
07

YER TUZISHDA EXPERT TIZIMLARI

MUQUMOV ABDUG'ANI
MURATOVICH

YERDAN FOYDALANISH
KAFEDRASI

Westco™

7-МАВЗУ. 4- МАЪРУЗА

ЕР ТУЗИШДА ЭКСПЕРТ ТИЗИМЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ КЕЛАЖАГИ (2 соат)

РЕЖА:

- 1. Ekspert tizimlaridan foydalanuvchilarning guruhlari.**
- 2. Ekspert tizimlaridan foydalanishning texnologiyasi.**
- 3. Ekspert tizimlarini qo'llash sohalari.**
- 4. Ekspert tizimlariga zamonaviy yondashuvlar.**

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Hozirgi paytda ekspert tizimlarilar integralli mikrosxemalarni loyixalashtirishda, nosozliklarni aniqlash, dasturlashni avtomatizatsiyalashtirish, harbiy amaliyotda, tibbiyotda, kimyogarlikda va boshqa sohalarda ancha keng ko'lamda tarqalganlar. ekspert tizimlarilar bo'yicha tadqiqotlar va ishlanmalar informatika bo'yicha bir qator milliy loyihalarda belgilab berilgan. Xususan, AQShda qiymati 1,6 mlrd. dollarga teng bo'lgan strategik kompyuterli dasturning moliyalashtirilishi rejalashtirilgan. Shunga o'xshash Yevropadagi Esprit dasturi taxminan 1,94 mlrd. dollarga teng bo'lgan moliyalashtirishga ega. Bu borada moliyalashtirish xajmlari o'sib borishga moyilligini takidlab o'tish kerak.

Ekspert tizimlar – bu amaliy dasturlarning to'plami bo'lib, intellektual masallalarni yechish uchun mo'ljallangan. Ular ko'p sonli mashinali protseduralar, muammolar yechimini aniqlash jarayonida, ma'lum ta'rif bilan qarorlar asosida natijaviy yechimlarni qabul qilishda mutaxassislarning malakasiga tayangan holda aniqqlanishi tushuniladi.

**Bu kabi
masalalar
quyida
keltirilgan
tamoillarda
asoslangan
o'ziga xos
ma'lum bir
xususiyatlarga
ega:**

Misollardagi dastlabki ma'lumotlarni noaniqligi yoki to'liq emasligi

Masalani yechish uchun aniq algoritmning yo'qlagi

Tahlil qilinishi kerak bo'lgan natijalarning juda ko'pligi

Masalalarni formalizatsiya qilinishi (rasmiylashtirish, shakllantirish) ning mumkin emasligi (masalani raqamli shaklda aniqlab bo'lmaydi yoki masalaning maqsadlari aniq belgilangan maqsadli funksiyaga tegishli terminlar orqali ifodalanmaydi)

Induksiya mehanizmlari va boshqa mantiqiy hisoblashlarni anchayin keng ko'lammaq.

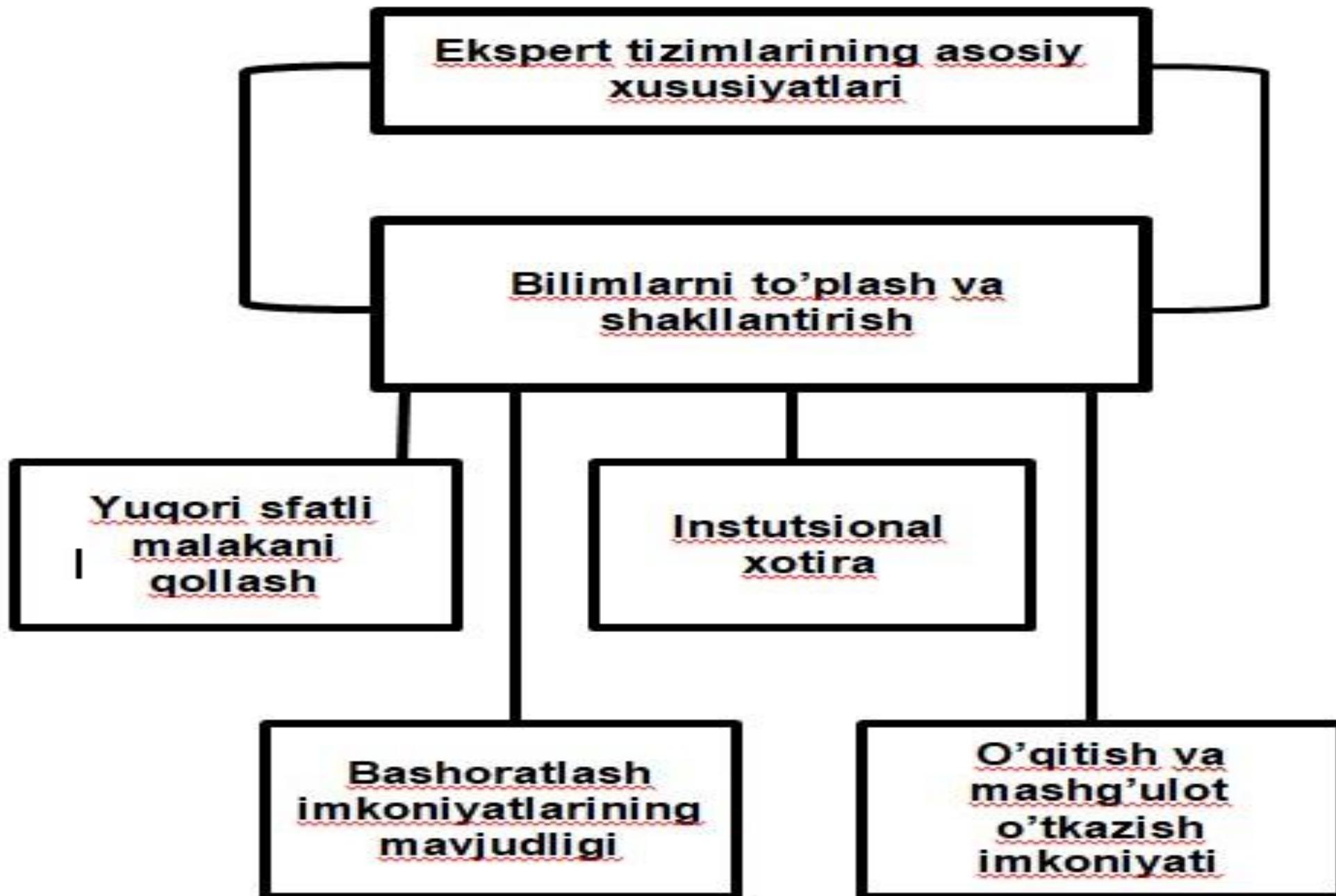
EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Induktiv metod (uslub) – xaqiqatga mos bilimlarni kichik majmuali bilimlardan yirik) majmuali bilimlarga o'tilishi asosida qo'lga kiritish xamda umumiy ta'kidlanishlarni kichik ta'kidlanishlar asosida belgilash. Ko'rsatib berilganlar qatoriga rasmiylashtirilmagan (rasmiy deb sanalmagan), intellektual va qisman aniqlangan deb nom olgan masalalar kiradi. Masalan, ekspert tizimlarida yechiladigan masalalarqa misol qilib: shaxmat o'ynashish, ob-havotsh bashoratini, kasalliklar diagnostikasini, nutq va tasvirlarni bila olishni, jinoyatlarning sabablarini va ko'riinisini belgilashni, foydali qazilmalar konlarini tadqiq etishni va bashorat qilishni, murakkab jangovor sharoitlarda qarorlarni qabul qilishni, shaxsning psixologik portretini chizishni, ko'p protsessorli (mashinali) tizimlar uchun jadvallarni tuzishni, xisoblovchi tizimlar shakllarini loyihalashni, kimyoviy birikmalar tarkibini aniqlashni va boshqa shunga o'xshash masalalarni kiritish mumkin.

Bilimlarni to'plash (yig'ish) va tashkillashtirish – barcha ekspert tizimlarilarning eng muxim xususiyati xisoblanadi va ular quyidagilardan iborat bo'ladi.

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

1. Mazkur sohada eng malakali ekspertlarning fikr yuritish darajasini nomoyon etadigan yuqori sifatli malaka muammosini yechilishi uchun qo'llanilishi, buning natijasida esa ijodiy, aniq va samarali yechimlarni qo'lga kiritishga erishiladi.
2. Bashoratlash imkoniyayatlarning mavjudligi, bunda ekspert tizimlari faqat vaziyatlargagina emas, balki ushbu javoblar yuzaga kelgan yangi vaziyatlar paytida ular qay tarzda (qanday qilib) o'zgarishlarga olib kelganliklari to'g'risida to'liq tushuntira olish imkoniyatini xam ko'rsatib bera oladi.
3. Tashkilotning mutaxassislari bilan o'zaro hamkorlik paytida ishlab chiqilgan va o'z-o'zi bilan (moxiyatiga ko'ra) ushbu odamlar guruxining joriy siyosatini tizimlaritirib ekspert tizimlarining bilimlar bazasi tarkibiga kiruvchi institutsional xotira kabi yangi sifatli ta'minlab berilishi. Bunday bilimlar yig'indisi malakali fikrlar va xodimlar tomonidan qo'llanadigan eng yaxshi strategiyalar va uslublarning doimiy ravishda yangilanib turuvchi eng yaxshi ma'lumotnomalar (maxsus lo'g'atlar) bo'lib qoladi. Etakchi mutaxassislar chiqib ketadi, ammo ularning tajribalari qoladi.

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

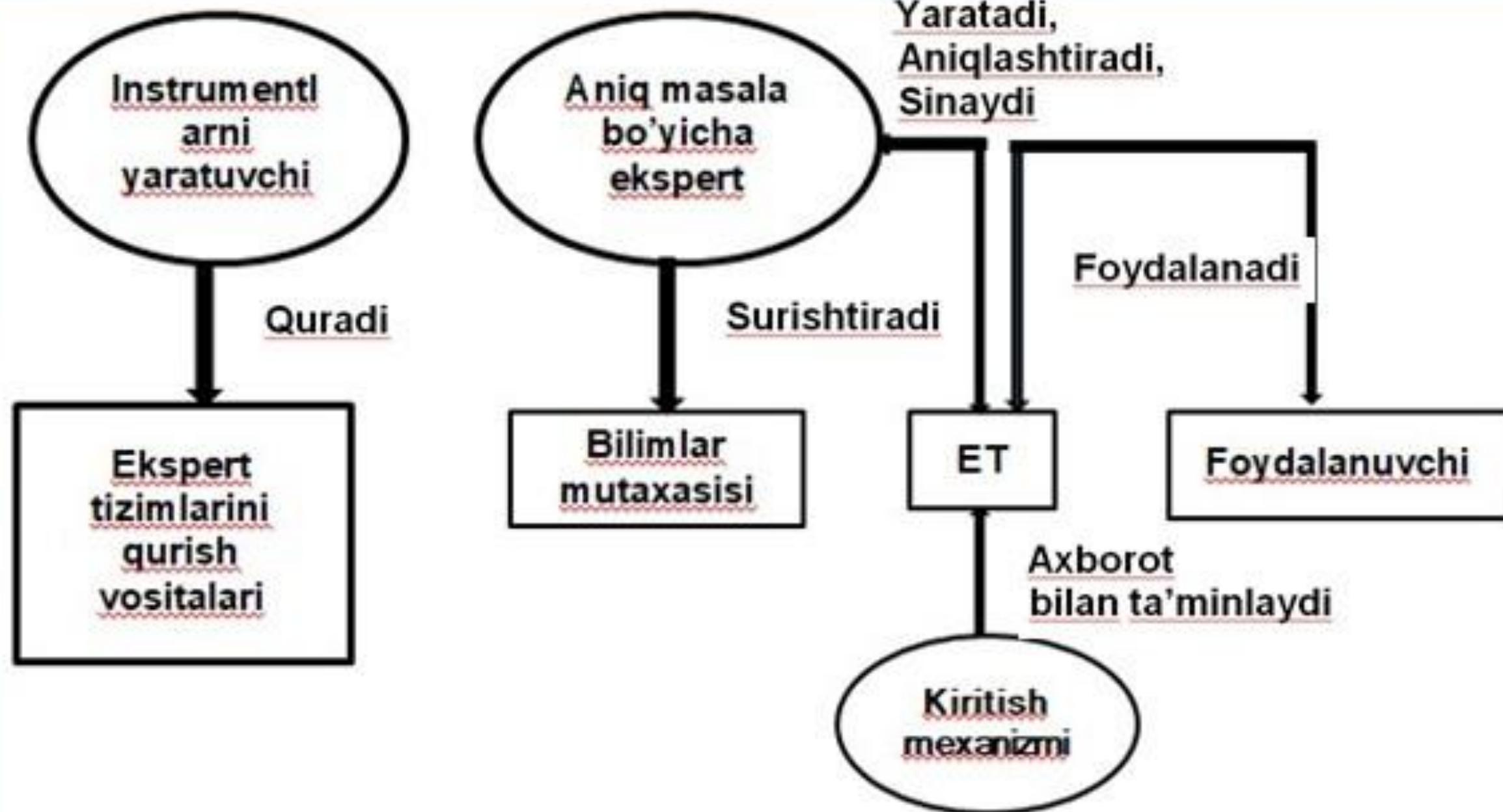
4. ekspert tizimlarini boshqaruvchi xodimlarning o'qitilishi (o'rgatilishi) va mashg'ulot o'tkazishda qo'llash imkoniyatidan foydalanish va shu bilan birga yangi xodimlar tavsiya qilingan siyosat va uslublarni o'rganishlari mumkin bo'lgan keng ko'lamli tajriba va strategiyalar majmuasi bilan ta'minlash. Funksional nuqtai nazardan, ekspert tizimlari tomonidan yechiladigan masalalar quyidagi guruxlarga bo'linadi.

- ✓ **Interprekspert tizimlariatsion masalalar (IM);**
- ✓ **Diagnostik masalalar (DM);**
- ✓ **Prognozlashtirish masalalari (Prog M);**
- ✓ **Rejalashtirish masalalari (Rej M);**
- ✓ **Loyixalash masalalari (LM).**

Ekspert tizimlarilarni barpo etuvchi va ishlatuvchi asosiy qatnashchilarning qatoriga ekspert tizimlarining o'zini, ekspertlarni, bilimlarning muxandislarini, ekspert tizimlarini barpo etish vositalarini va foydalanuvchilarni kiritish lozim. Ularning asosiy vazifalari va o'zaro xamkorliklari quyidagi chizmada aks ettirilgan

ЭТларни барпо этувчи ва ишлатувчи асосий қатнашчиларнинг ўзаро алоқалари

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Ekspert tizimi – bu foydalanuvchini ma'lum bir muammo ko'lamida qiziqtirayotgan masalalarni yuqori darajadagi samaradorlik bilan yechilishi uchun ekspertlarning bilimlarini qo'llovchi dasturiy vositadir. U oddiygina dastur emas, balki tizim deb ataladi (nomlanadi), negaki uning ichida bilimlar bazasi, muammolarni xal etuvchisi (bartaraf qiluvchisi) xamda qo'llab quvvatlash komponentlari (umumiyligini, bo'limini) mavjud bo'ladi. Bularning oxirgisi foydalanuvchiga asosiy dastur bilan xamkorlik qilishga yordam beradi.

Ekspert – bu o'zining fikrini yetarli darajada izoxlab berishga qodir va aniq predmet sohasidagi muammolarning to'g'ri yechimlarini topa oluvchi mutaxassis deb sanalgan inson. Ekspert o'zining uslublarini va faqat o'ziga ma'lum bo'lgan sir-asrorlarini masalaning yechilishini yanada samaraliroq bo'lishi uchun qo'llaydi va ekspert tizimlari uning barcha strategiyalarini modellashtiradi.

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Ekspert almashtirilishining maqsadi quyidagilar bilan izoxlanadi:

- ✓ **Birinchidan – ekspert bir qator sabablarga ko‘ra ish joyini almashtirish mumkin.**
- ✓ **Ikkinchidan – bitta ekspertning bilimlari boshqalar uchun “berkdir”.**
- ✓ **Uchinchidan – ekspert o‘zining fiziologik cheklanmalariga ko‘ra bilimlarni tezkorlik bilan to‘plashga va o‘zlashtirishga qodir emasdir.**
- ✓ **To‘rtinchidan – inson – ekspertning real-vaqt tizimida qo‘llanilishi mumkin bo‘lmaydi.** Bundan ko‘rinadiki, ekspertli masala yechishning jarayonida to‘la (butunlay) ligicha chiqarib tashlanadi degan xulosa chiqarib bo‘lmaydi. Bundan ma’lumki, ekspert tizimlari qo‘llanalishining asosiy kriteriysidan (omilidan) biri sifatida tizim tomonidan inson – ekspertni almashtirilishining erisha olinadigan samaradorligi o‘rin oladi

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Bilimlar muxandisi – odatda, informatika va sun’iy intelekt sohalari borasida tushunchaga ega bo’lgan va ekspert tizimlarini qanday qilib barpo ekspert tizimlariilishini biluvchi (bilgan) inson. Bilimlar muxandisi ekspertlar bilan savol-javob qiladi, bilimlarni tashkillashtiradi, ular ekspert tizimlarida qay tarzda keltirilishi mumkinligini xal qiladi va dasturni tuzayotgan dasturchiga yordam bera oladi.

Ekspert tizimlarini barpo etish vositasi – bu dasturiy uslub bo’lib, u bilimlar muxandisi yoki dasturchi tomonidan ekspert tizimlarini barpo etihda qo’llaniladi. Dasturlashning boshqa odatiy tillaridan bu qurilma shunisi bilan farqlanadiki, u murakkab ko’rinishdagi yuqori darajali tushunchalarni nomoyon qilinishining (keltirilishining) qulay vositalarini ta’minlab beradi.

Foydalanuvchi – barpo qilinib bo’lgan ekspert tizimlaridan foydalanadigan inson. Masalan, foydalanuvchi sifatida uni konkret vaziyatga malakali baho berish uchun yurist yoki informatikani o’rganishda ekspert tizimlari yordam berayotgan talaba va boshqalar bo’lishi mumkin. Foydalanuvchi nomlanmasi ma’no jixatidan o’ziga xosdir. Odatda u oxirgi foydalanuvchilar anglatadi.

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Ekspert tizimlaridan quyidagilar foydalanuvchilar bo'lishi mumkin:

- ✓ **ekspert tizimlari barpo etish vositasini sozlayotgan uskunani (asbob) yaratuvchisi;**
- ✓ **ekspert tizimlarida mavjud bo'lgan bilimlarni aniqlashtirayotgan bilimlar muxandisi;**
- ✓ **tizimga yangi bilimlarni to'ldirayotgan ekspert;**
- ✓ **tizimga joriy ma'lumotlarni kiritayotgan idora xodimi.**

Shunisi muximki, ekspert tizimlari barpo etilishi uchun qo'llanilayotgan asbobni va ekspert tizimlarining o'zini farqlay olish zarur. ekspert tizimlarini barpo etiish asbobi o'zining ichiga tizimda mavjud bo'lgan bilimlarga kira olish va ularni nomoyon qilish tilini xamda qo'llab-quvvatlab turuvchi vositalarni – foydalanuvchilarga masalani yechayotgan ekspert tizimlarining komponentasi bilan o'zaro xamkorlik qilishga yordam beradigan dasturlarni xam kiritishi mumkin.

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Ekspert tizimlarining realizatsiyasi uchun quyidagilar bajarilishi shart:

- 1. Tizim zimmasiga yuklanayotgan masalalar doirasini aniqlash.**
- 2. Ekspertlardan bilimlarni olish.**
- 3. Bilimlarning (ekspertning) amaliyotlar (muolajalar) qoidalar va ta’riflar ko‘rinishida rasmiylashtirish**
- 4. Ekspert tizimlariga ega bo‘lgan dasturiy interfeysni ishlab chiqarish (chiqish).**
- 5. Yangi bilimlarga ishlov berish va “mualliflik” qilish mexanizmlarini ishlab chiqish.**
- 6. O‘rgatilish va yangi bilimlarni to‘plash mexanizmlarini ishlab chiqish.**
- 7. Tushuntirish tizimlari majmuasini tashkillashtirish.**

MURAKKABLIK DARAJASIGA KO'RA KLASSIFIKATSİYALASH

Yechilayotgan masalalarning darajasiga qarab ekspert tizimlarilarni quyidagi ko'rinishda klassifikatsiyalar mumkin: Yechilishni (yechimning) shakllantirish uslubi bo'yicha ekspert tizimlarilarini ikki sinfga bo'lish mumkin: **analitik va sintetik**.

Analitik tizimlar yechimlarni ma'lum bo'lgan alternativalar ko'pligidan (majmuasidan) tanlashdan iborat bo'ladi (ob'ektlar xarakteristikalarini aniqlash). Sintetik tizimlar esa noma'lum yechimlarni ishlab chiqishdan (generatsiya) iboratdir (ob'ektlarni shakllantirish).

Vaqtiy alomatni qayd etish alomati bo'yicha tizimlar **statik va dinamik** guruxlarga bo'linishi mumkin. Statik tizimlar yechish jarayonida bilimlar va masalalarning o'zgarmagan xolatda bo'ladi.

Dinamik tizimlarda esa bunday o'zgarishlarga yo'l qo'yiladi. Statik tizimlar masalani dastlabki ma'lumotlar kiritilishidan to yakuniy natijalarga bir maromda uzlucksiz (to'xtovlarsiz) yechilishini amalga oshiriladi. Dinamik tizimlar yechish jarayoni vaqtida avvalroq qo'lga kiritilgan natijalar va ma'lumotlarni qaytadan ko'rib chiqish imkoniyatini nazarda tutadi.

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Qo'llanilayotgan bilimlar va ma'lumotlarga qarab ekspert tizimlarini **derminatsiyalangan** (aniqlangan) bilimlar va **nodeterminatsiyalangan** (aniqlanmagan) bilimlarga klassifikatsiyalanadi (sinflanadi). Aniqlanmagan bilimlar deganda ularning to'liq emasligi, ishonchsizligi (shubxaligi) ikki ma'noliligi, noaniqliligi (puxtaligi) tushuniladi. Qo'llanilayotgan bilimlar manbalarining soniga qarab tizimlar bilim manbalarining bitta yoki ko'p sonli to'plamini qo'llagan xolda barpo etilishlari mumkin. Bilimlarning manbalari alternativ yoki bir-birlarini to'ldiradigan bo'lishi mumkin.

EKSPERT TIZIMLARIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Oxirigacha aniqlovchi ekspert tizimlarilar. Analitik masalalarning anchayin murakkab turlariga aniqlanmagan dastlabki ma'lumotlar va qo'llanilayotgan bilimlar asosida yechiladiganlari kiradi. Bunday xolatda ekspert tizimlari yetishmayotgan bilimlarni oxirigacha aniqlashtirishi kerak bo'ladi. Yechimlarning maydonida esa turli extimollik yoki ularning bajarilishi lozimligi to'g'risida ikkilanuvchi yechimlarning bir qanchasi yuzaga kelishi mumkin. Noaniqliklar bilan ishlash uslublari sifatida extimolli yondashuv va noaniq mantiq qo'llanilishi mumkin.

Oxirigacha aniqlovchi ekspert tizimlarilar yechimni shakllantirish uchun bilimlarning bir necha manbalarini qo'llashlari mumkin. Bunday xolatda bir-biriga zid bo'lgan bilimlarning to'plamidan ayrimlarini tanlab olishning evristik uslublari qo'llanilishi mumkin. Masalan, muximlilik afzalligini qo'llasa yoki natija aniqlanishining qo'Iga kiritilgan darajasi bo'yicha yoki afzal funksiyalarning qiymatlari va xokazo.

Sinflashtiruvchi va oxirigacha aniqlovchi analitik masalalar uchun quyida keltirilgan sohalar xarakterli:

1. Ma'lumotlarning interpretsiyasi (tushuntirilishi, izoxlanishi) – joriy vaziyat to'g'risida kiritilgan ma'lumot negizida ko'p sonli qayd qilingan alternativalardan yechimning tanlanib olinishi. Asosiy vazifasi – ko'rib chiqilayotgan vaziyatning mohiyatini aniqlash, omillardan kelib chiqqan xolda gipotezalarni tanlash. Bunga misol sifatida korxonaning moliyaviy ahvoli taxlilining ekspert tizimlariini keltirish mumkin.
2. Diagnostika – vaziyatning kelib chiqishiga olib kelgan sabablarni aniqlash. Vaziyatni keyinchalik qo'shiladigan qo'shimcha omillarni, masalan, ishlab chiqish samaradorligining pasayib ketish omilini qo'shimcha ravishda tekshirish bilan birga oldindan interpretsiya qilish.
3. Korreksiya – ko'rib chiqilayotgan vaziyatlarning normal xolatidan chetga chiqishlarni to'g'rilash bo'yicha xarakterlarga baxo berish va xarakat qilish imkoniyati bilan to'Idirilgan diagnostika.

XULOSA

Ekspert tizimlari bu sun'iy intellektning yorqin va tez rivojlanadigan sohalaridan biridir. Chunki tizim tahlil qiladi, sinflarga ajratadi va muammoni yechimi bo'yicha aniq tashxis qo'yadi.

Bu jarayonda odatda mutaxassis tomonidan ekspertiza o'tkazilib, asosiy e'tibor yechiladigan masalalarga yo'naltiriladi va bilimlar bazasidan muammoning yechimi izlanadi.

Кишлөк хұжалиги ишлаб чиқаришида эксперт тизимини күллаш

© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

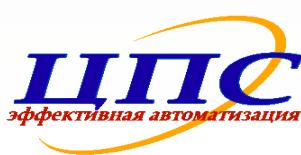
ГЕОМИР

АГРАР СОҲАНИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ

Қишлоқ хўжалигини самарали бошқаришни қишлоқ хўжалик корхонасининг барча таркибий бўлимлари фаолиятини комплекс оптималлаштиришсиз амалга ошириб бўлмайди

© КБ «Панорама»

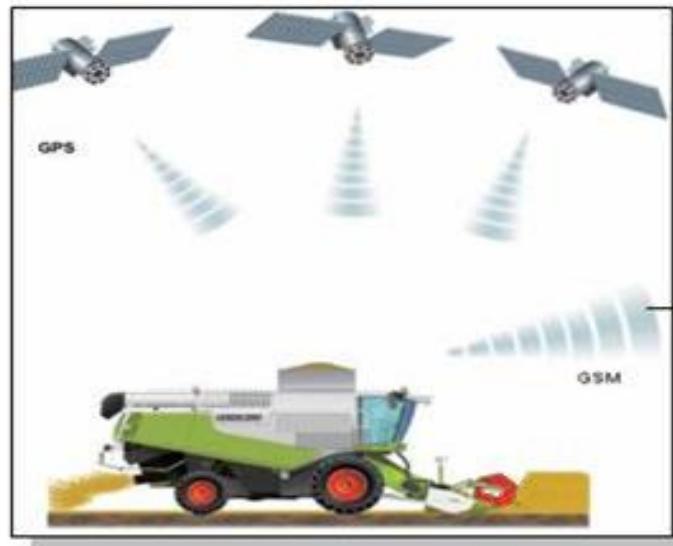
ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

К/Х ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ АВТОМАТЛАШТИРИШ

Махсулот таннархини пасайтириш, етиширилладиган махсулот миқдори ва сифатини яхшилаш – агробизнеснинг муҳим вазифаларидан хисобланади.. Уни самарали амалга ошириш кўп жихатдан қишлоқ хўжалик корхонасида ишлаб чиқаришни бошқариш ва назоратнинг замонавий автоматлаштирилган усулларидан фойдаланиш даражасига боғлиқ..

«ГЕОМИР» мухандислик маркази, «Панорама» КБ ва «Центр Программ Систем» компанияси томонидан Россия Федерацииси учун **«аклли дехқончилик»** технологиясига асосланган биринчи автоматлаштирилган ахборот-бошқарув комплекс тизимини ишлаб чиқди. Ушбу тизимни ишга тушуриш орқали қишлоқ хўжалик корхонаси фаолиятини тубдан ошириш

Ишлаб чиқаришни бошқариш
ва назорат қилиш тизими

Маълумотларни йиғиш,
ишлов бериш, сақлаш
таксилил қилиш ва кўрсатиш тизими

Режалаштириш ,ишлаб чиқариш
ва молиявий фаолиятни
хисобга олиш тизими

© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ОБЪЕКТЛАРИНИ БОШҚАРИШ ВА НАЗОРАТ ҚИЛИШ ТИЗИМИ

Ушбу тизим бевосита қишлоқ хўжалик машиналарига ўрнатиладиган аппарат-дастур мажмуасидан иборат.

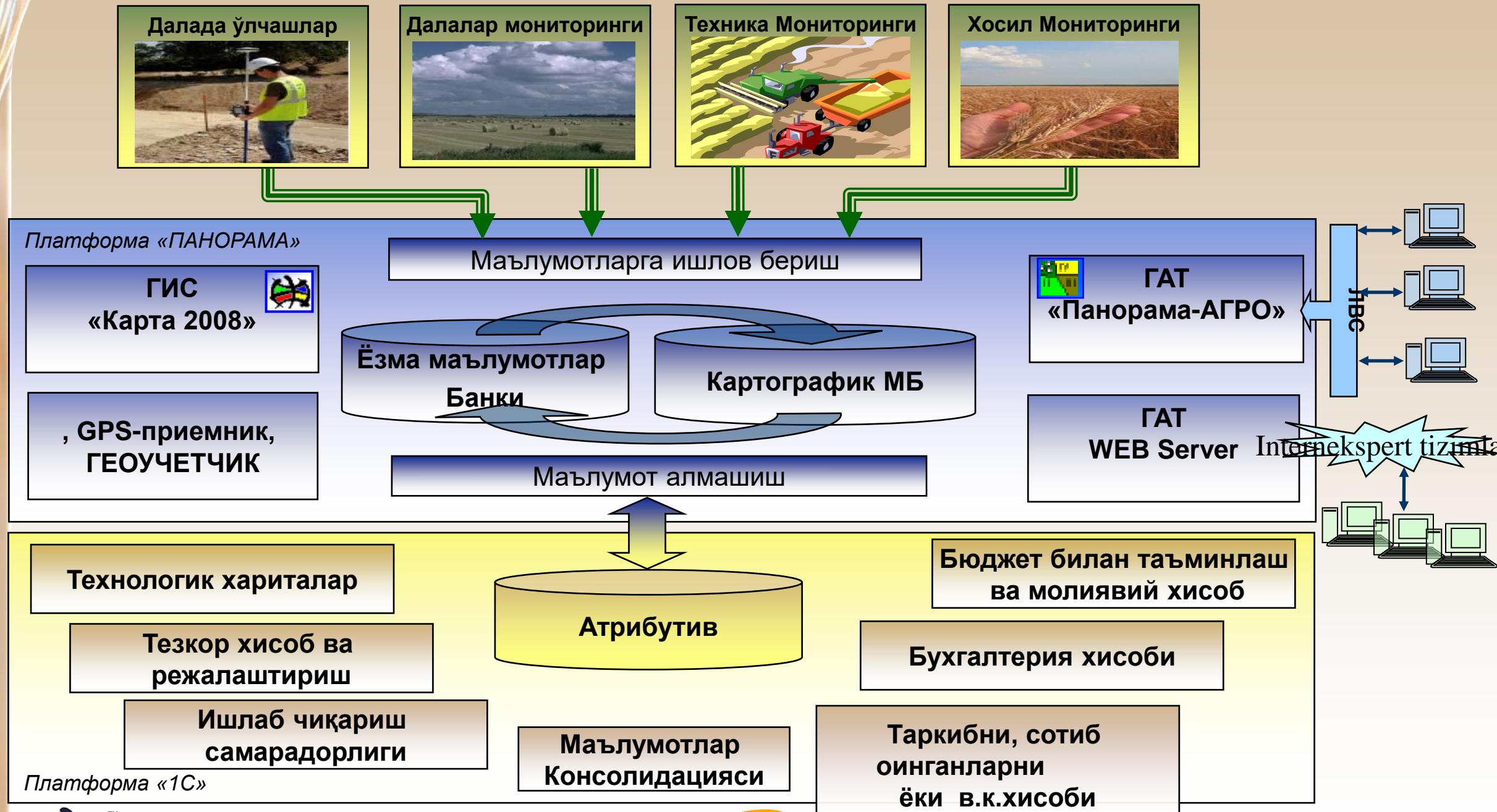
© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

АИУС АГРОХОЛДИНГ ТАРКИБИ

© КБ «Панорама»

МАЪЛУМОТЛАРНИ ТЎПЛАШ, САҚЛАШ, ҚАЙТА ИШЛАШ, КЎРСАТИШ ВА ТАХЛИЛ ҚИЛИШ ТИЗИМИ

Тизимни маълумотлар билан тўлдириш муҳим технологик босқич хисобланади. Шу босқичда тўпланган маълумотлар ахборотнинг аниқлиги, тўлиқлиги ва тўғрилигига таъсир кўрсатади.

Создание карт полей

Конфигурирование системы заключается в создании карт полей (отдельные рабочие участки), развертывании базы данных, настройки параметров функционирования на клиентских рабочих местах операторов, первичном вводе в систему нормативно справочной информации. Для выполнения указанных действий предусмотрены специальные диалоги и режимы.

КОНФИГУРИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ

Настройка базы данных

Ведение нормативно-справочной информации

Марка трактор	Тип трактор	Группа трактор	Норма эксплуатации
ГАЗ-53	Автомобиль	1	0
Дон-1500	Комбайн	3	10
ДТ-75	Трактор	2	12.5
ДТ-79МС	Трактор	2	12.5
ЗИЛ-154	Автомобиль	1	0
К-700	Трактор	5	10
К-744	Трактор	5	10
КАМАЗ	Автомобиль	1	0
КОХ-100	Комбайн	3	11
МАТРОФРАНС	Другое	3	11
МТ-3-80	Трактор	1	9.1
МТ-3-80Т	Трактор	1	9.1
МТ-3Б	Трактор	1	9.1
ОК-5	Комбайн	3	10
Т-130	Трактор	3	11.1
Т-150	Трактор	3	10
Т-150К	Трактор	3	10
Т-70С	Трактор	2	12.5
Т-70СМ	Трактор	2	12.5
ХЛ	Другие	1	10

Тизимни шакллантириш қўйидаги тартибда ишларни бажаришни талаб қиласди::

- Топографик асосли хариталарни яратиш;
- Қишлоқ хўжалик ер турлари харитасини (далалар картасини яратиш);
- Дастребаки маълумотларни серверга киритиш

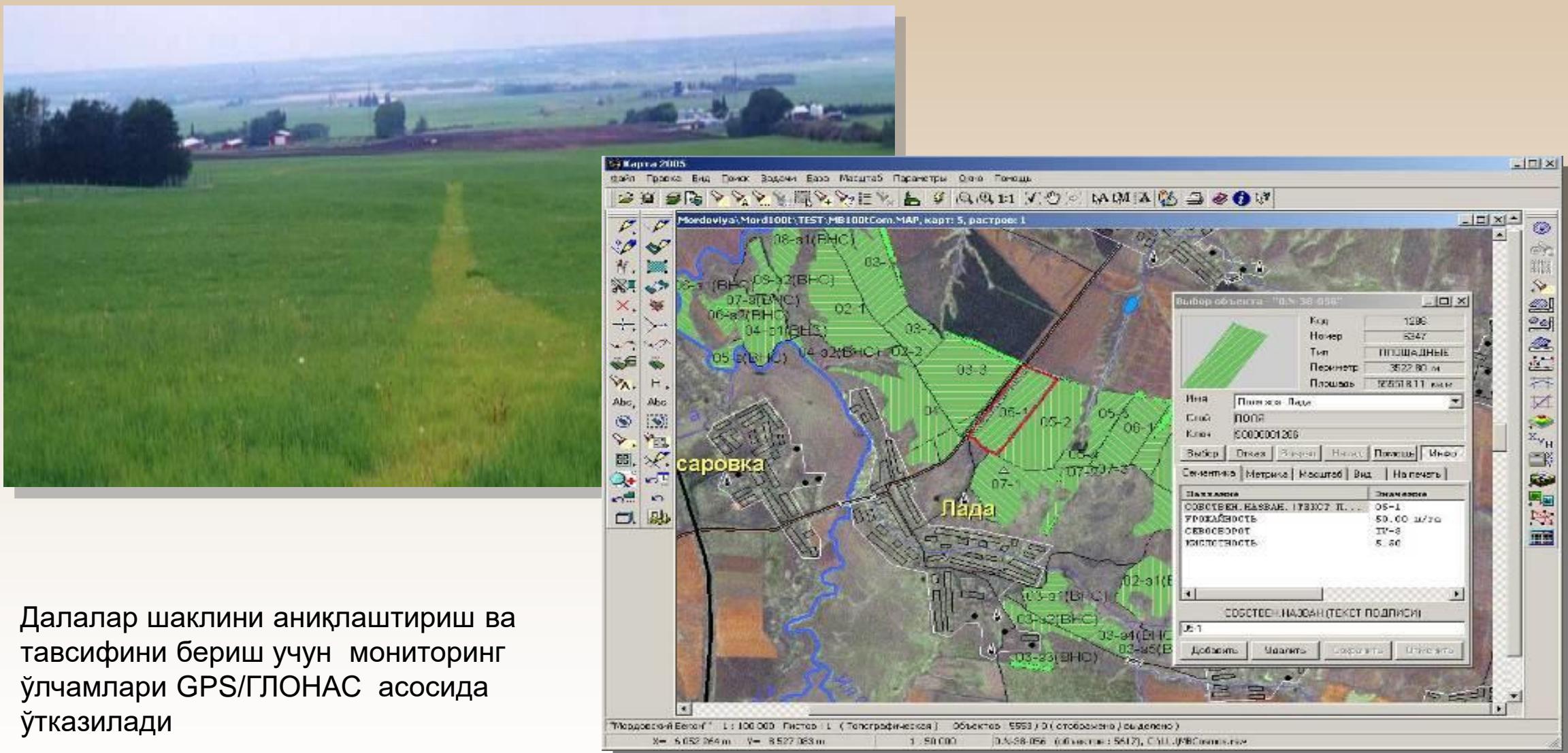
© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

ДАЛАЛАР ХАРИТАСИ

Далаларнинг электрон харитаси барча қишлоқ хўжалик операцияларини тўғри режалаштириш, хисобга олиш ва назорат қилиш имкониятини яратади.. Чунки аниқ майдонларга, йўллар узунлиги, харитадаги барча объектлар бўйича маълумотларга асосланади..

Далалар шаклини аниqlаштириш ва тавсифини бериш учун мониторинг ўлчамлари GPS/ГЛОНАС асосида ўтказилади

© КБ «Панорама»

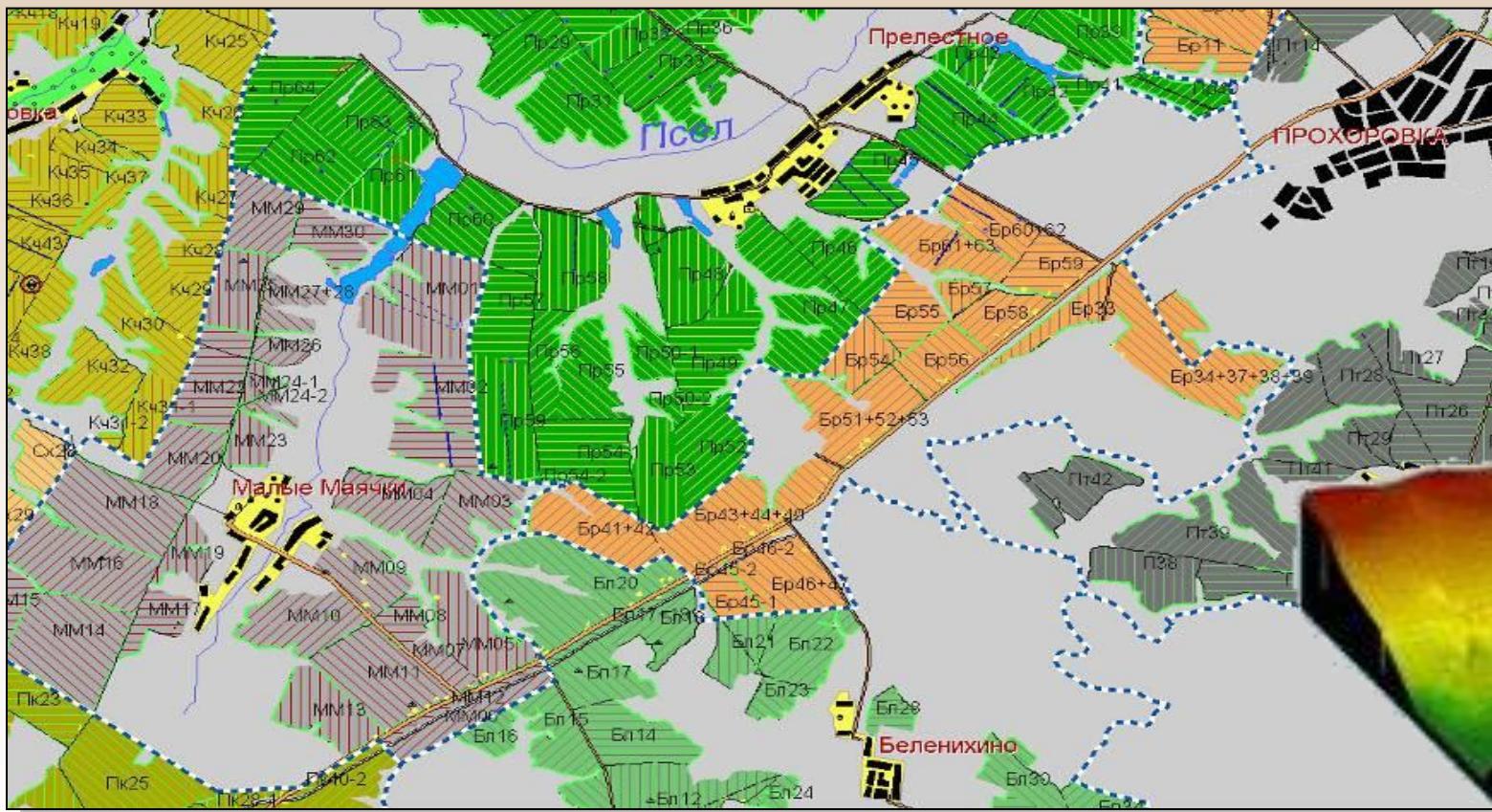
ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

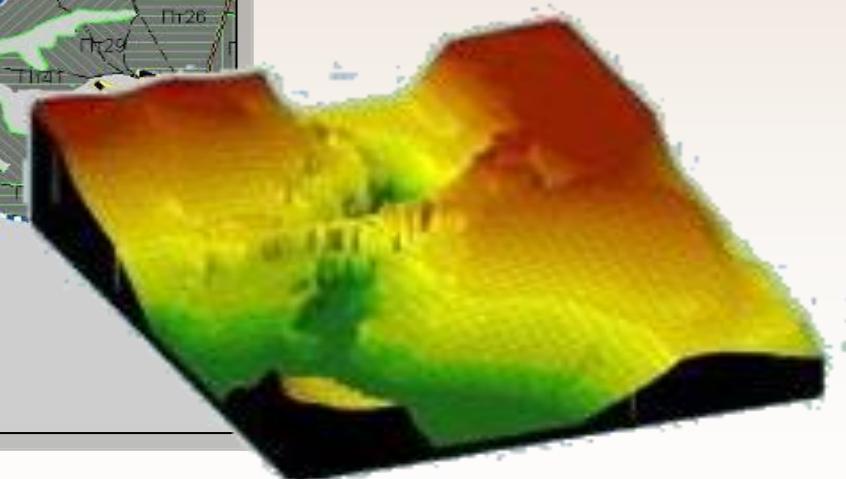
ДАЛАЛАР ХАРИТАСИ

ГИС Карта 2008 далаларнинг электрон харитасини яратишни таъминлайди, уларнинг геодезик параметрлари(проекция, эллипсоид, координата тизими ва х.к..) мониторинг жараёнини ўтказишида GPS-ўлчовлар лар ёрдамида бурчаклар ва бурилиш нуқталари аниқланади.

Даланинг электрон харитаси

Рельеф модули

© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

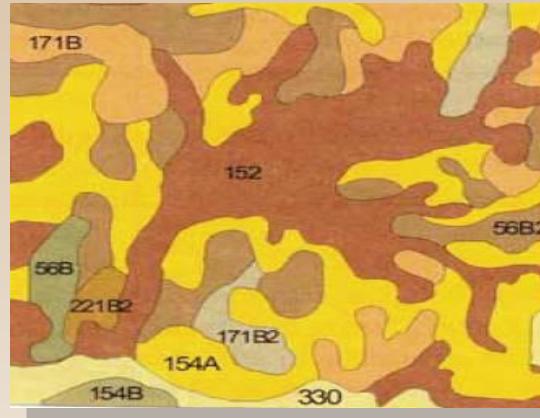
ГЕОМИР

ДАЛАЛАР ХАРИТАСИ

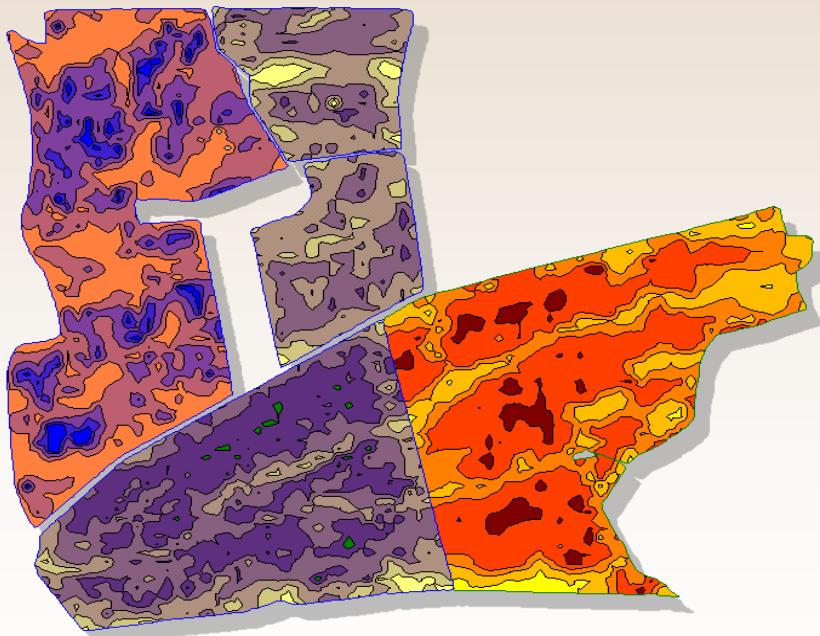
Далалар харитаси асосида (бурилиш нүкталари метрик тавсифи) ва турли мониторинглар натижасида ГАТ Карта 2008 ёрдамида турли хилдаги ишлаб чиқариш хариталарини яратиш мүмкин, натижада бошқарув қарорларини қабул қилиш учун құшимча маълумотлар яратилади.

Тупроқ харитаси хар бир даладаги тупроқлар хусусиятларини очиб беради.. Тупроқ харитаси маълумотлари асосида керакли озиқа элементлари харитасини яратиш мүмкин..

Далалар хосилдорлиги харитаси далалар бүйича муаммоли худудларда паст хосилдорлик сабабларини, бегона ўтлар ва зааркунандалар күпайиши сабабларини мақсадли аниқлаш имконини беради

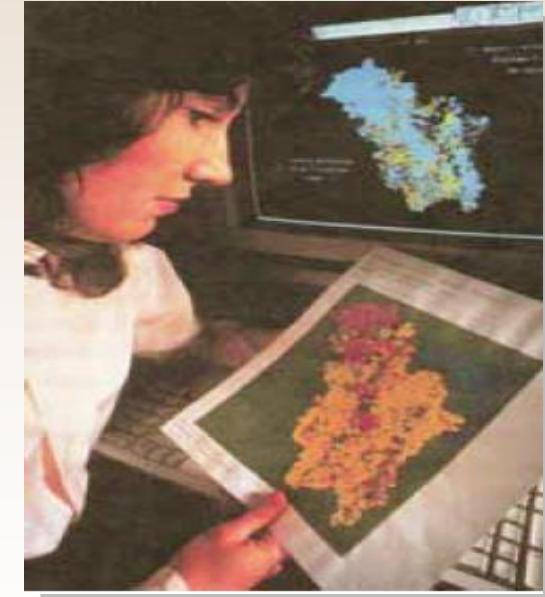
152 ил жирный суглинок
154A бурый суглинок 0-3%
уклон
154B бурый суглинок 3-5%
уклон
171B бурый суглинок 2-7 %
уклон
171B2 бурый суглинок 2-7%
выветренный уклон
221B2 бурый суглинок 2-5%
выветренный уклон
330 бурый жирный суглинок

Локал агрономия технологияси харитаси

мақсад: далаларни кичик участкаларга бўлиш ва улар бўйича озиқа элементларини ва сув режимини ҳисобга олган холда хосилдорлик ва даромадни аниқлан имконини беради..

Йирик далаларни кичик далаларга бўлиш (мини-далаларни хосил қилиш) ГАТ хариталарини яратиш мақсадларининг бир бўлаги хисобланади

© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

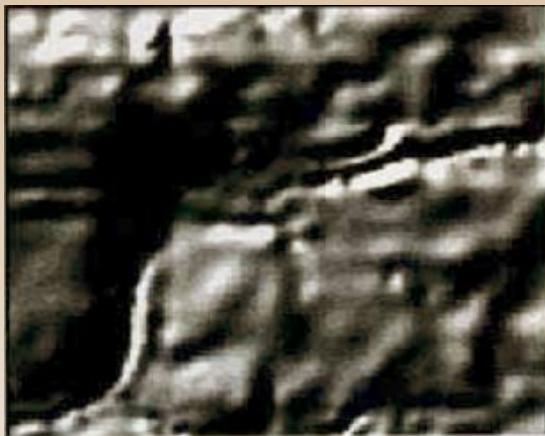
ГЕОМИР

ДАЛАЛАР ХАРИТАСИ

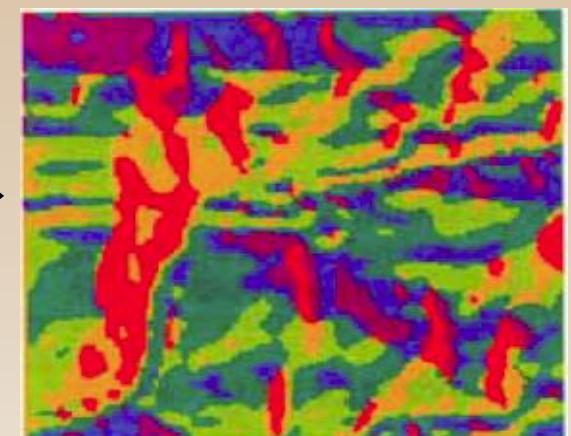
ГАТ Карта 2008 вситалари ёрдамида яратиладиган хариталар

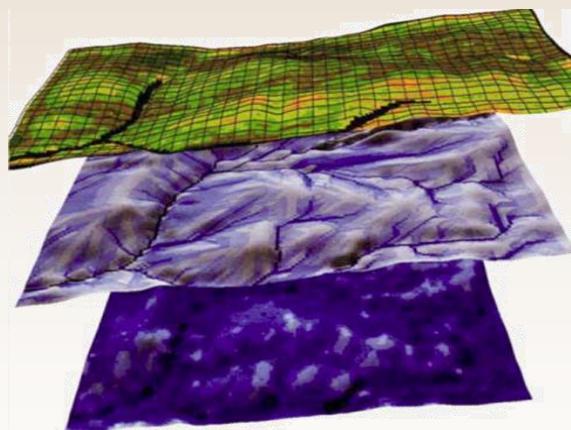
Рельеф харитаси

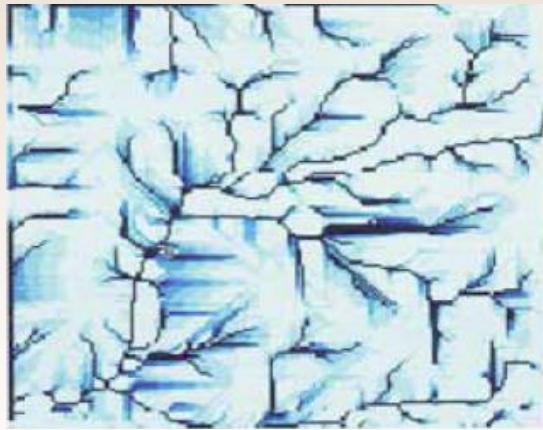
Соялар харитаси

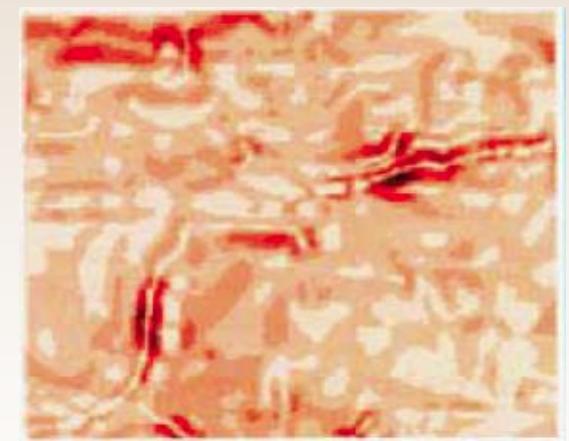
Ракурслар харитаси

Хосилдорликни сув оқими
ва тупроқларнинг сув
үтказувчанлиги билан
тақослаш харитаси

Сув оқимлари
аккумуляцияси
харитаси

Қияликлар харитаси

© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

ДАЛА ПАСПОРТИНИ ЙОРИТИШ

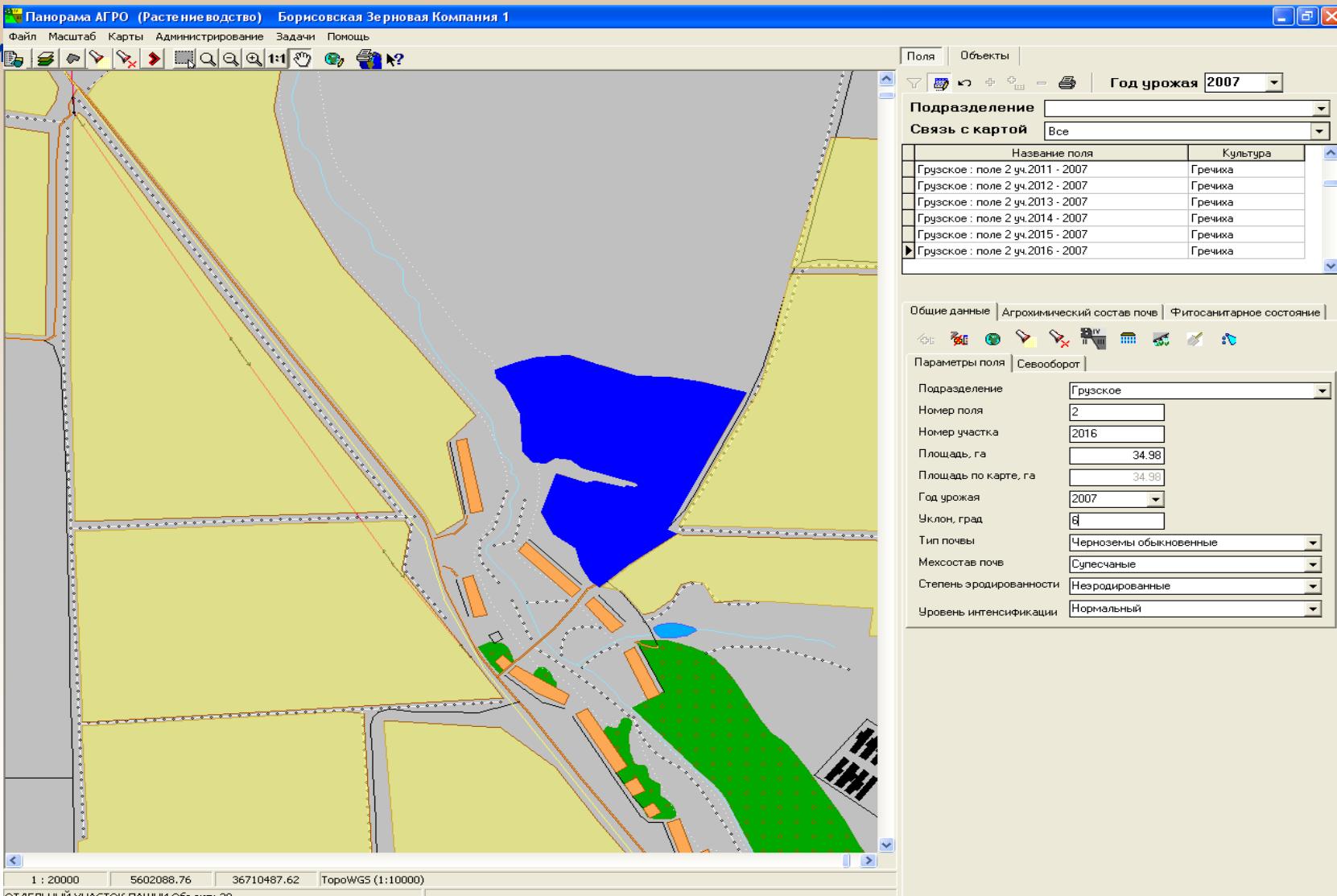
Қишлоқ хұжалик ер турлари ҳисоби ва агрохимик маълумотларни геохудудий боғлаш асосида үтказилади. Навигация экраны воситаси харитада далаларни танлашда уларнинг тавсифи билан танишиш имконини берса, қишлоқ хұжалик ер турлари параметрларини ўрганиш орқали эса, аксинча, уларнинг ҳудудда жойлашувини баҳолаш имконияти вужудга келади.

Тизимнинг асосий функциялари

- ✓ Далалар ва сұғориш участкаларининг геометрик параметрларини олиш (майдон, периметр)
- ✓ Харита объектлари ва далалар ўртасидаги мағани хисоблаш;
- ✓ Қишлоқ хұжалик ер турлари түғрисида паспорт маълумотларини жорий йил хосилига боғлаб юритиш;
- ✓ Мавзуули хариталарни күриб чиқиш ва тахлил қилиш, далалар агрохимик мониторинги, парвариш қилинадиган экинларга солинадиган минерал ўғитлар, хосилдорлик, экинларнинг иқтисодий самарадорлиги ва бошқ.;
- ✓ Алмашлаб экишнинг автоматлашган тизими (экин тури, ўтмишдоши, нави, репродукция, хосилдорлик);
- ✓ Далалар бўйича бажарилган механизациялашган ишларнинг автоматик хисоби;
- ✓ Статистик маълумотлар ва хисобларни шакллантириш.

© КБ «Панорама»

ДАЛА ПАСПОРТИНИ ЙУРИТИШ

Навигация экраны воситаси харитада далаларни танлашда уларнинг тавсифи билан танишиш имконини берса, қишлоқ хўжалик ер турлари параметрларини ўрганиш орқали эса, аксинча, уларнинг ҳудудда жойлашувини баҳолаш имконияти вужудга келади.

Компания 1

Название поля	Культура
Грузское : поле 2 уч.2011 - 2007	Гречка
Грузское : поле 2 уч.2012 - 2007	Гречка
Грузское : поле 2 уч.2013 - 2007	Гречка
Грузское : поле 2 уч.2014 - 2007	Гречка
Грузское : поле 2 уч.2015 - 2007	Гречка
► Грузское : поле 2 уч.2016 - 2007	Гречка

Название поля	Культура
Байцуры : поле 3 уч.3009 - 2007	
Байцуры : поле 3 уч.3010 - 2007	
Байцуры : поле 3 уч.3011 - 2007	
► Байцуры : поле 3 уч.3012 - 2007	
Байцуры : поле 3 уч.3013 - 2007	
Байцуры : поле 3 уч.3014 - 2007	

Название поля	Культура
Байцуры : поле 3 уч.3009 - 2007	
Байцуры : поле 3 уч.3010 - 2007	
Байцуры : поле 3 уч.3011 - 2007	
► Байцуры : поле 3 уч.3012 - 2007	
Байцуры : поле 3 уч.3013 - 2007	
Байцуры : поле 3 уч.3014 - 2007	

✓ Далаларнинг ифлосланганлигини,
касалликларга чалинганлиги,
заракунандаларнинг мавжудлигини ҳисобга олган
холда Фитосанитар холати

© КБ «Панорама»

ЦПС
эффективная автоматизация

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

✓ Асосий кўрсаткичлар (N, P, K, шўрланиш даражаси, гумуса миқдори) ва қўшимча кўрсаткичлар (оғир металлар мавжудлиги) ажратиб кўрсатган холда тупроқларнинг агрохимик тахлили.

ҚИШЛОҚ ХҮЖАЛИК ЕР ТУРЛАРИ МОНИТОРИНГИ

Далалар мониторинги ГАТ карта 2008 (далалар координаталари) ва ГАТ «Панорама АГРО» (далалар тавсифи)дан фойдаланилган холда ўтказилади ва қуидагиларни таъминлайди:

- ✓ Далалар бўйича GPS-мониторинг натижаларига ишлов бериш, далаларнинг бурчак ва бурилиш нуқталари координаталарини тахрирлаш, аниқлаштириш ва киритиш;
- ✓ Далалар бўйича умумий маълумотларни тахрирлаш ва киритиш; тупроқлар механик таркибини тахрирлаш ва киритиш;
- ✓ агрохимик мониторинг натижаларига ишлов бериш, тупроқларнинг агрохимик таркибини тахрирлаш ва киритиш;

- ✓ Жойнинг рельефи хисоби, қияликлар харитаси хисоби, нишабликлар экспозицияси ва бошк.;
- ✓ Ўсимликларни муҳофаза қилиш, тупроқлар химик мелиорацияси маълумотларини тахрирлаш ва киритиш;
- ✓ Ишлов бериладиган экинлар ва хосилдорликлар харитасини тузиш ва юритиш.

© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

АМАЛДА БАЖАРИЛГАН ИШЛАР ХИСОБИ

Дата	Объект	Исполнитель	Подразделение	Наименование работ
31.10.2007	K-744.2349АС	Зубарев Денис Викторович	Байцуры	Внесение минеральных удобрений
30.10.2007	K-744.2348	Иваненко Григорий Иванович	Колос	Внесение гербицидов
30.10.2007	K-744.2351АС	Ищенко Олег Иванович	Колос	Внесение мелиоранта (гипс)
30.10.2007	John Deere.2655	Алейник Дмитрий Николаевич	Дмитриевка	Внесение минеральных удобрений
30.10.2007	John Deere.2654ЕУ	Гавриков Сергей Иванович	Русь	Внесение гербицидов

Дата	Время начала	Время окончания
31.10.2007	08:00:00	01:00:00

Техника	Тип техники	Объект
График	Трактор	K-744.2349АС

Персонал	ФИО исполнителя
График	Зубарев Денис Викторович

С/Х угодье	Подразделение	Тип севооборота	Площадь	Культура
График	Байцуры		0	
Номер поля	111			
Номер участка	1111			
Год урожая	2007			

Агротехнические мероприятия	Тип работ	Норма выработки
График	Внесение удобрений	100
Наименование работ	Внесение минеральных удобрений щелочных	Ед. измерения
Сезон	Осенние работы	га

Агротехнические условия	Наименование удобрения	Количество план.	Количество факт.	Норма внесения, кг/га
График	Азофоска	1000	809.235	10
	Аммиачная селитра	1000	809.235	10
	Количество факт.	809.235		
	Количество	1000		
	Норма внесения	10		
	Фактически выполнено			
	В натуре га (км)	80.923	В эталонных га	175.604
	Качество	0	Сменных норм	0.809
	Расход горючего			
	По норме за единицу	30	По норме всего	2427.705
	Уровень на начало смены	478.683	Фактически	842.332
	Уровень на конец смены	301.135		

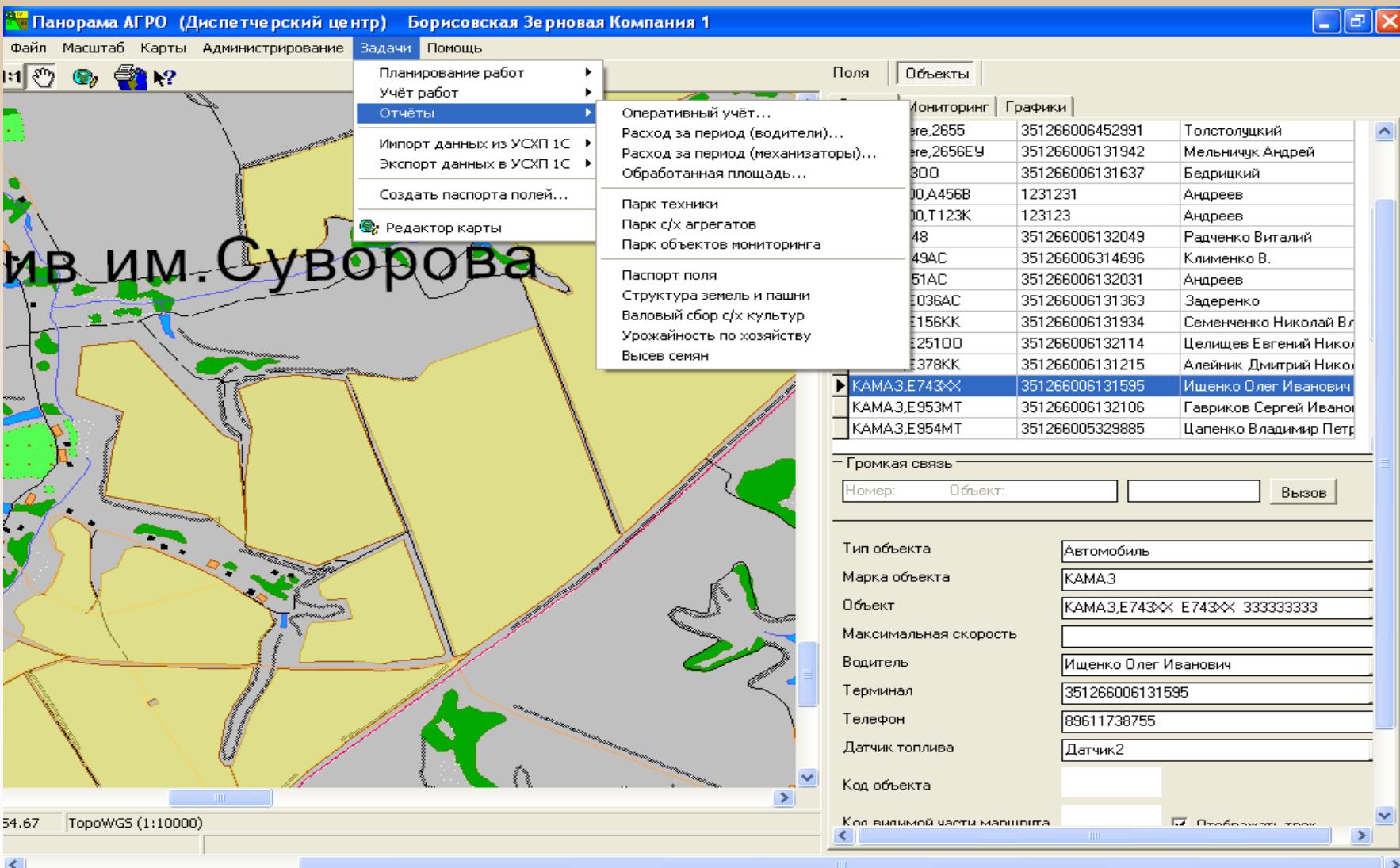
- ✓ механизациялаштирилган ишлар хисоби;
- ✓ амалда солинган минерал ўғитлар миқдори;
- ✓ ўсимликларни муҳофаза қилиш воситаларининг амалда солиниши;
- ✓ бегона ўтлар, заараркунандалар ва касалликларга қарши куаш воситаларнинг амалда қўлланилиши;
- ✓ ўсимликлар уруғларнинг амалда солиниши.

© КБ «Панорама»

АМАЛДА БАЖАРИЛГАН ИШЛАР ХИСОБИ

Амалда бажарилган ишлар бүйича тезкор хисоботларни шакллантириш. Хисоботлар маълум бир белгиланган давр ёки режавий топшириқлар бүйича шаклланади. Хисоботларни шакллантириш натижалари Microsoft Excel жажвал мухаррири воситасида тақдим этилади.

© КБ «Панорама»

ИНЖЕНЕРНЫЙ ЦЕНТР

ГЕОМИР

ТОШКЕНТ ИРРИГАЦИЯ ВА ҚИШЛОҚ ХҮЖАЛИГИНИ МЕХАНИЗАЙИЛАШ
МУҲАНДИСЛАРИ ИНСТИТУТИ

ЭЪТИБОРИНГИЗ УЧУН
РАХМАТ!

А.Муқумов

Ердан фойдаланиш
кафедраси